

פסח כהלכתו בצל הקורונה

באו לפנינו שאלות רבות באופן פרטי ובמוקדים שע"י מכון הלכה חב"ד בהל' פסח מכל רחבי תבל, בקשר עם המצב המיוחד שנוצר בעקבות התפשטות נגיף הקורונה. הבא לקמן, מתייחס למקומות שיש בהם קושי לנוע ממקום למקום, ובמילא קשה להשיג מוצרים או כלים לפסח וכו', בפרט שלהרבה אנשים יהיה זה הפסח הראשון בביתם, כאשר אף פעם לא הכשירו מטבח וכו', וכן כמה וכמה שחווים כעת מצב כלכלי קשה ר"ל.

כל הדינים דלקמן יהיו לפי סדר הסימנים כפי שהם מסודרים בשו"ע ואך ורק מה שנוגע לדיני הפסח בקשר עם הקשיים שנובעים מחמת נגיף הקורונה, דהיינו שקיימות קולות מיוחדות לאור השעה הדחוקה, כמובן שמי שיש לו אפשרות לערוך פסח כשנים עברו – אינו נכלל בדינים דלקמן. מקצת המקורות וביאורים יופיעו בסוגריים, וה' יצילנו משגיאות.

מנהגי חודש ניסן (סי' תכט)

א) חשוב שכל אחד ישקיע בלימוד הלכות פסח, בפרט כעת שישנו ריבוי זמן ללמוד עקב איסור היציאה מהבית. ולאור דברי חז"ל, שלימוד הלכות בזמנם מביא טובה לעולם (סנהדרין קא. וראה שבת לג, שדבר בא בעוון ביטול תורה).
ב) בכל שנה חשוב לעזור למי שאין לו די צרכו לצורך החג כמנהג ישראל (כדאיתא בירושלמי ונפסק להלכה ברמ"א ובשו"ע אדה"ז) והשנה ביתר שאת, בעקבות המצב שפגע במצבם הכלכלי של משפחות רבות, וגם אצל הצעירים לא יוכלו להיות מוזמנים אצל משפחתם, בפרט שחשוב מאוד למבוגרים להיות בריחוק ככל האפשר מכל מבקרים.
ג) כדאי לרבנים לפרסם לפני שבת שיעור אודיו או ווידאו או בכתב, במקום דרשת שבת הגדול (לחזק את דרך ה' ואת המעשה אשר יעשון) כדי לשמר את המנהג, ובפרט שהשנה לצערנו, יש לפרסם גם הנחיות מיוחדות.

מנהג שבת הגדול (סי' תל)

א) דיני שבת הגדול כדין כל השבתות בצל הקורונה שהתפרסמו על ידי הרבנים שליט"א בכל מקום ומקום לאחרונה.
ב) למרות מעלתה של שבת זו, אין לגברים ללכת למקווה לפני השבת ובשבת, אלא יסתפקו באפשרויות שהתפרסמו במכתבי ההנחיות מכבר בצל הקורונה (ועיקרם: מקלחת של כמה דקות – בשבת בצונן. ולתוספת טהרה: אמירת משניות וכו').

זמן בדיקת חמץ (סי' תלא)

א) המתפלל ביחיד, יתפלל מעריב ואחר כך יעשה בדיקת חמץ (כידוע מכתב הרבי בזה) ויזדרז לבדוק חמץ.

דין ברכת בדיקת חמץ (סי' תלב)

א) גם מי שאין לו כזית חמץ בביתו לחלקם לעשרה פתיתים כנהוג, יכול לערוך בדיקת חמץ בברכה, והוא הדין באין לו את שאר אביזרי בדיקת חמץ.

דיני בדיקת חמץ (סי' תלג)

(א) בנוגע לניקיונות הפסח, עם ישראל נוהג מדורי דורות לא רק להתפטר מהחמץ אלא גם לשפשף ולקרצף בכל מקום ומקום ואפילו במקומות שלא חייבים בדיקה.
(ב) אמנם השנה שהילדים נמצאים הרבה זמן בתוך הבית וההורים עייפים במיוחד, וישנם צעירים שלא כל כך רגילים לניקיונות יסודיים, ורגילים להתארח לפסח, אך השנה כאמור לעיל – יהיו בביתם, יש לדעת שהעיקר הוא באמת להוציא את החמץ וכל חשש חמץ מרשותנו, אבל לזכור שהאבק אינו חמץ, וכן אם רגילים לנקות את כל הארונות מטבח וכמעט לא למכור כלום לגוי, השנה אפשר למכור יותר.
(ג) מקומות שלא מכניסים בהם חמץ, כגון ארונות בגדים, שאין גישה לתינוקות או גבוה מעל הרהיטים, אין צורך לנקותם כלל.

דין ביעור תערובת חמץ (סי' תמב)

(א) מי שלקח על עצמו כחומרא בפסח, לקנות שמפו, איפור, וחומרי ניקוי רק באם ידועים כשרים לפסח, אם ח"ו, יתקשה כלכלית בגלל המצב או שקשה לו לצאת לקניות, ובפרט מי שנמצא בבידוד או אנשים מבוגרים וכו' – יוכלו להשתמש בחומרים שאינם ידועים כשרים לפסח, ואפילו משחת שיניים (דבר שלא ראוי לאכילת כלב ואין שום רצון לבלועו, מותר להשתמש בו).
(ב) קיימות הרבה תרופות מאושרות לפסח, ב"ה (ניתן לבדוק רשימת התרופות בטלפון או בווטסאפ +972559982701), אמנם מי שאינו יכול להשיגם ויש לו צורך בתרופות לבריאותו, ניתן מעיקר הדין להשתמש בתרופות שאינם כשרים לפסח במקרה ואין בהם טעם (אין בעיה של "אחשיבי", כי החמץ שבתרופה אינה רפואית וכו', ומה שמחמירים בדרך כלל הוא כי ישראל קדושים הם עיין פסקי תשובות בסי' תמב).
יש לציין, שגם בשנים כתיקונם, אנשים עם תרופות מיוחדות שרגילים בהם כל הזמן, ככדורים ללחץ דם או למחלות לב וכיו"ב, אין צורך לשנות את התרופה הגם שאינם מופיעים ברשימות של פסח תש"פ.

דין ביעור חמץ (סי' תמה)

(א) מי שאינו יכול לצאת לשרוף את החמץ של בדיקת חמץ, וגם אין לו אפשרות לשרפו במרפסת, וגם חושש לשרפו לתוך סיר או באמבטיה וכיו"ב, אזי יפוררו תוך בית הכיסא (- כיליון החמץ בשריפה, אינו אלא מנהג, כי מעיקר הדין אין הלכה כרבי יהודה).

מכירת חמץ (סי' תמז)

(א) מי שלא יכול לגשת לרב למכירת חמץ יעשה זאת באינטרנט או שאר ערוצי התקשורת העומדים לרשותנו כיום.
(ב) אפשר לזכות בגד על ידי אדם אחר, כפי שעושים בעירוב תבשילין, כדי לעשות את הקנין עם בגד הרב.
(ג) יש אלפי רבנים בעולם שאינם מקבלים משכורות מקהילתם, ופסח כידוע מלבד שיש מנהג לשלם משהו על טרחתו של הרב במכירת חמץ, זאת גם הזדמנות לתת לרב מתנה כספית הוגנת על כל פעליו במשך השנה, ולכן כל אלו שלא יגשו פיזית לרב ישתדלו לדאוג גם לזה ממקומם (וראה כתובות קה, ב "כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב בכורים", וביאורו בשיחת יום ב' דחה"ש תשי"ז).

דיני הגעלת כלים (סי' תנא)

- א) גם מי שמחמיר להכשיר כלים חדשים יכול להקל בזה השנה (ידוע שברוב המקומות כיום, לא משתמשים בשומן של איסור להברקת כלים חדשים, וגם במקום שעושים זאת, ע"פ רוב זה נותן טעם לפגם הוא, ואין צורך להכשיר נותן טעם לפגם שנבלע בכלי (ראה שו"ע יו"ד קג)).
- ב) מי שמתקשה בטבילת כלים, יתן לגוי את כליו וישתמש בהם בהשאלה ממנו, ובשעת הקניה אפשר לעשות זאת ע"י המוכר הגוי עצמו (ויש שהתירו להתכוון שלא לקנות את הכלי).
- אם כבר קנה את הכלי, וקשה להתקרב פיזית לגוי כי חושש מהווירוס, ניתן לייעץ לעשות קנין אודיתא (קצות החושן סי' קצד), עם שני עדים (היינו שאומר בפניהם "מטלטלין אלו של פלוני" וראה שו"ע חו"מ סי' רנ, ג).
- ואם קשה להשיג עדים כשרים: ניתן להקל בלי עדים (נתיבות סי' מ) דהיינו להתקשר למכר גוי, ולהסביר לו שאין אנו יכולים להטביל את הכלים כעת וע"כ אי אפשר לנו להשתמש בהם, ולכן מודיעו שהוא נתן לו, ובלשון עבר יגיד לו שהכלים הם של אותו גוי, וכעת הכלים האלו משתמש בהם (היהודי) בהשאלה.
- ג) בדרך כלל מחמירים לא להכשיר תנורים. השנה יש כמה שמתקשים להשיג תנור ומכשירי בישול המיוחדים לפסח. ולכן ניתן להקל במקרה הצורך, להכשירם עם הפירוליטי.
- יש להשתמש עם תבניות חד פעמיות במשך הפסח.
- תנור בלי פירוליטי – אין להכשירו (במקרה ואין – לא מכשיר בישול אחר, ידליקו כשעה על החום המקסימלי – אחרי נקוי יסודי, וישתמש בתבניות חד פעמים ויחמם את האוכל בשתי כיסויי אלומיניום).
- במקרה ולא השיגו תבניות חד פעמיות או תבניות חדשות, יפעיל את התנור על החום המקסימום ואחר כך יכסה את התבניות בשני כיסויי אלומיניום.
- ד) לא ניתן להכשיר מיקרוגל.
- ה) כיריים של גז, כך אפשר להכשירו: לנקות את משטח הגז בחומרים חזקים, וכן את כל חלקי המבערים והחצובה, לאחר מכן, ידליק את המבערים כפי שימושם הרגיל כעשרים דקות, ויעביר את החצובה באש הגז כעשר שניות על כל מקום ומקום. לאחר מכן, יכסה את השטח שבין הגזים באלומיניום וכן יכסה באלומיניום את החצובה (- כי עברה רק ליבון קל).
- ו) כל סוגי השיש, אבן, מתכות (נירוסטה) ופלסטיק, ניתן להכשירם בעירו מים רותחים מבעבעים מקומקום, ולאחר מכן יכסה את השיש/אבן/מתכת/פלסטיק בכיסוי עבה שלא נקרע.
- ברז הכיור, יערה עליו מים רותחים מבעבעים בעת שיוצא גם מהברז עצמו מים חמים.
- ניתן להכשיר את הכיור בעירו ולאחר מכן יניח כיור מפלסטיק או קערת פלסטיק, ואם יש בו חור ליציאת המים – נהוג להגביהו קצת מריצפת הכיור הקבוע.
- כיורים מכל סוגי החרס שלא ניתן להכשירם – יערה כוס אקונומיקה בכיור וכנ"ל יניח עליו כיור מפלסטיק או קערת פלסטיק ויגביה חור יציאת המים.
- ז) אינדוקציה או כירה ויטרוסירמיק, בדרך כלל מחמירים מאוד שלא להכשירם לפסח. אמנם באם לא השיג מכשירי בישול אחרים, אזי כך ישכירם (אחרי ניקיון יסודי): ידליק על המצב החום הגבוה ביותר במשך כחצי שעה. (באינדוקציה כמובן החימום יתאפשר עם כלי מיוחד). בכל זאת כל אחד ישאל רבותיו והנראה לענ"ד כתבתי לאור המצב, וראה במוסגר להלן.

כן ניתן לעשות בכירה חשמלית (יש לזכור שבפסח הטעם כבר אינו בין יומו, בשגם אין כלי אוסר כלי בלא רוטב, ועוד דזוכוכית לא בולעת וגם אם מעורב חומרים נוספים מזוכוכית, המשטח מאוד חלק בגלל שכבת הזוכוכית, וגם יש לצרף לזה טעם נוסף – שעבר הכשר שמועיל בדיעבד אם השתמשו בכלי וכו').

ח) סכו"ם, צלחות וכוסות, ניתן להשיג בקלות בחד פעמי. אם לא השיגם (אף שקשה להאמין שיגיעו למצב כזה) – יכול להכשיר את סכו"ם החמץ דכל השנה בכלי ראשון עם מים רותחים מבעבעים (קומקום וכדו') בהכנסתם לתוכו לכשלוש שניות ומיד אחר כך יערה עליהם מים קרים.

כוסות זוכוכית חזקים שעמידים למים רותחים מקומקום, יערה עליהם מים רותחים מבעבעים וישתמש בהם בצונן.
ט) סירים, אחרי ניקיונם בצורה יסודית כולל הידיות, ימלא אותם מים ויביאם לידי בעבוע, בזמן חימום המים בסיר יחמם אבן – שיכולה להיכנס בסיר – על האש או מקור חום אחר, ואחרי שהמים מבעבעים יזרוק את האבן לתוך הסיר על מנת לגרום לגלישת המים, וכן יערה על הידיות מים רותחים מבעבעים, ואחר הוצאת המים הרותחים, ישפוך עליהם מיד מים קרים.
י) השולחנות, אם אין חשש לערות עליהם מים רותחים, יערה עליהם מים רותחים מבעבעים וכסה באלומיניום עבה או כיוצא בזה. ואם יש חשש לערות מים רותחים יכסם בשתי כיסויים.

יא) פלטה של שבת, ינקה אותה היטב גם מתחתיה, וידליקה לשעה, ואז יוכל להשתמש בה ע"י שיכסה אותה בשתי שכבות נייר אלומיניום דק (עיינן מה שכתב אדה"ז בדין גג התנורים של אז וד"ל).

קטניות והידורים (סי' תנג)

א) הנמצא במצב של חוסר מזון ממשי – אם ימנעו ממנו כבכל שנה לאכול קטניות, יעשה שאלת חכם, על מנת לקבל היתר אכילת קטניות המובא בפרי מגדים וכו', לפי חומרת המצב.

ב) בענין הידורים הנהוגים אצל כמה כמה, במקרה של חוסר מזון יהי' ניתן להקל באופן יוצא מן הכלל השנה, ולדעת כמה פוסקים אין צורך לערוך לו התרת נדרים.

דיני המצות (סי' תנג)

א) הרבה נמצאים במצב כלכלי קשה עקב המצב, ולכן לא כדאי להיכנס ללחצים נפשיים במרדף אחרי מצות עם כל החומרות וההידורים (רחיים של יד, תנור ראשון, 18 דקות מהלישה, מצות דקות – בפרט היום שהכל נעשה בזריזות נפלאה והתנור תמיד מאוד חם וכו').

ב) גם במצבים שאין מצות, לא פשוט יהיה לתת קולא של מצות מכונה וכל אחד ישאל את רבותיו.

ג) אין לאכול כלל מצה עשירה בפסח וכמובן אין שום דרך לצאת בה ידי חובה באכילת מצות מצווה בליל הסדר.

תענית בכורות (סי' תע)

א) הבכורות ילמדו מבעוד מועד מסכתות קלות וקצרות (מסכת תמיד וכיו"ב) על מנת לערוך סיום – במקרה ולא יכולים לצאת לשמוע סיום (ניתן לערוך סיום על המסכתות הקטנות שנדפסו לאחר מסכת עבודה זרה. סדר שלם של משניות – לא על מסכת, אלא אם כן בשעת הדחק גדול – ניתן לערוך סיום על לימוד מסכת משניות עם מפרש כמו ברטנורא או קהתי וכדו').

ב) אם עקב המצב לא היה ניתן ללמוד מסכת לסיום, יהי' ניתן לבקש מחבר שעורך סיום שישמע ממנו דרך הטלפון, וכדאי לזכותו בקניית דבר מאכל כפי שעושים בעירוב תבשילים, על מנת שיאכל מסעודת המצוה אחרי הסיום.

ג) במקרה שלא שמע סיום כנ"ל, לא יצום לאור המלצת הרופאים בקשר עם מצב הקורונה.

מדיני ליל הסדר

- (א) מי שאין לו יין או מיץ ענבים, יקח חמר מדינה ככוס תה או קפה חם, אבל לא רותח, בכדי שיוכל לשתותו במהרה (לפחות כדי אכילת פרס).
- (ב) מי שיש לו בקושי מצה אחת, ישאל רב לאיזה שלב בליל הסדר יעדיף לאכול את המצה. לדוגמא: אם יש לו רק כזית אחד, יטול ידיו ויאכל את הכזית רק בשלב האפיקומן (סי' תפב). על מנת לצאת ידי קידוש במקום סעודה – אם אוכל כזית מצה רק בסוף, כדאי שבכוס הראשון יהי' לו כוס שמחזיק מילוא לוגמיו ועוד רביעית. סי' רעג), אם יש לו שני כזיתים, ישתמש באחד למוציא מצה ובאחד לאפיקומן וכו'.
- (ג) מי שאין לו גרון של עוף לזרוע, יקח כנף או שוק, ואם גם זה אין לו, יקח בשר בלי עצם (כדאי מקודם לצלותו מאוד).
- (ד) למרור וחזרת – אם אין חריין ניתן להשתמש רק בחסה.

סדר תפילת ערבית של פסח (סי' תפז)

(א) מנהגנו לומר הלל בליל א' של פסח בארץ ישראל ובחו"ל גם בליל ב' (כפסק הסידור ודלא כמנהג המובא בשו"ע אדה"ז) וגם אדם שמתפלל בלי מנין בביתו יאמר את ההלל בברכה תחילה וסוף (הגם שהלשון הוא "בציבור", העיקר היא לאומרו גם ביחיד כנפסק בברכי יוסף ובכף החיים באורך בשם המקובלים והביא שכמה גדולי הפוסקים נהגו כך).

ספירת העומר (סי' תפ"ט)

אם פתאום נצא מהמיצר אל המרחב לפני ל"ג בעומר, ייתכן שיהי' עומס אדיר של חתונות ולא יהיה קל למצוא אולמות, יש לשקול להתיר חתונה גם לפני ל"ג בעומר למי שעדיין לא קיים מצות פריה ורבייה, כי כך הוא מעיקר הדין כנפסק בשו"ע אדה"ז (סי' תצג), אלא שאסרו במדינות אלו רק מכוח המנהג.

ואנו תפילה וביטחון שלא נצטרך לכל זה, כי תיכף ומיד ממש, נצא מן הגלות עם מלכנו בראשנו, אל בית המקדש השלישי והנצחי!